

УДК 681.513.6

РОЗПОДІЛ ЕМП ПОБЛИЗУ ГАЗОВОГО РОЗРЯДУ ІНДУКОВАНОГО КРАПЛЕЮ ТРАНСФОРМАТОРНОЇ ОЛІЇ

Лобода О.І., к.т.н.,

e-mail: aleks_loboda@mail.ru

Залеський А.В., інженер

Таврійський державний агротехнологічний університет

Постановка проблеми. З метою пояснення видів трендів часових рядів параметрів ГРВ зображень, необхідно створення математичної моделі процесів ГРВ досліджуваного об'єкта.

Основні матеріали дослідження. При розгляданні розподілу ЕМП поблизу газового розряду індукованого краплею трансформаторного масла, застосуємо формалізм фізики фрактальних кластерів до газового розряду. В рамках даного формалізму газовий розряд має вигляд фрактального кластера – системи частинок, що мають фрактальні властивості [1...3]. Фрактальна властивість кластера полягає в тому, що даний об'єкт має властивість самоподібності. Вона формулюється наступним чином: якщо поблизу радіуса зайнятого кластером, виділити площу, відносно невеликого обсягу, то до неї потраплять ділянки кластера, що будуть подібними у фізичному розумінні цього слова.

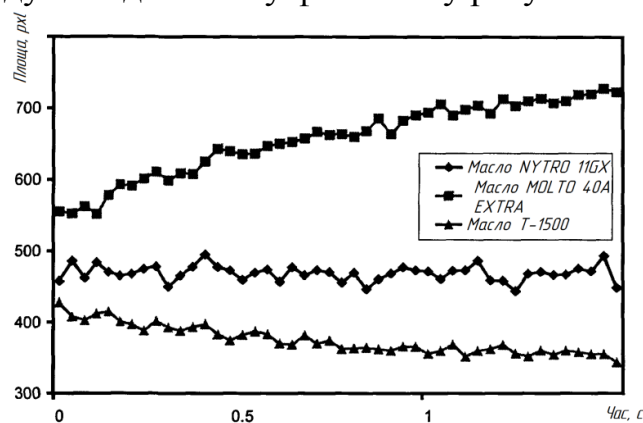

Рисунок 1. Основні види трендів часових рядів параметрів ГРВ рідиннофазних об'єктів на прикладі натуральних олій

Концентрація частинок n у фрактальному кластері оцінюється співвідношенням

$$n \Rightarrow z^{d\beta - p}, \quad (1)$$

де z – характерний розмір кластера,

$d\beta$ – фрактальна розмірність кластера і

p – розмірність простору, в якому знаходиться кластер.

Нехай газовий розряд, індукований краплею рідини в ЕМП високої напруженості, має вигляд фрактального кластера. Електромагнітне поле поблизу кластера з внутрішніми координатами z

$$E = E_0 \exp[iq(x-z) - i\omega t], \quad (2)$$

де E_0 – амплітуда електромагнітної хвилі,
 q і ω – її хвильове число і частота відповідно,
 x – координата простору,
 z – координата кластера,
 t – час.

Співвідношення для переміщення кластера за одиницю часу знаходимо у рівняннях, що описують процеси кінетики іонізації об'єкта. Рівняння кінетики іонізації визначається наступним чином [4]

$$\partial_t n_e = D' \Delta n_e + v_i n_e - v_a n_e, \quad (4)$$

де n_e – концентрація і число іонів у газі,
 D – коефіцієнт дифузії іонів,
 V_i – частота іонізації (визначається зовнішнім полем $E_{\text{зовн}}$);
 v_a – частота прилипання.

Електромагнітне поле випромінюючого кластера, таким чином, прийме вигляд

$$E(x,t) = E_0 \exp(iqx - i\omega t - Dq^2 t + \frac{v_i}{p - d_f} t). \quad (5)$$

Таким чином, показано, що ЕМП випромінюючого кластера є функцією від частот іонізації і дифузійних втрат, а також фрактальної розмірності кластера.

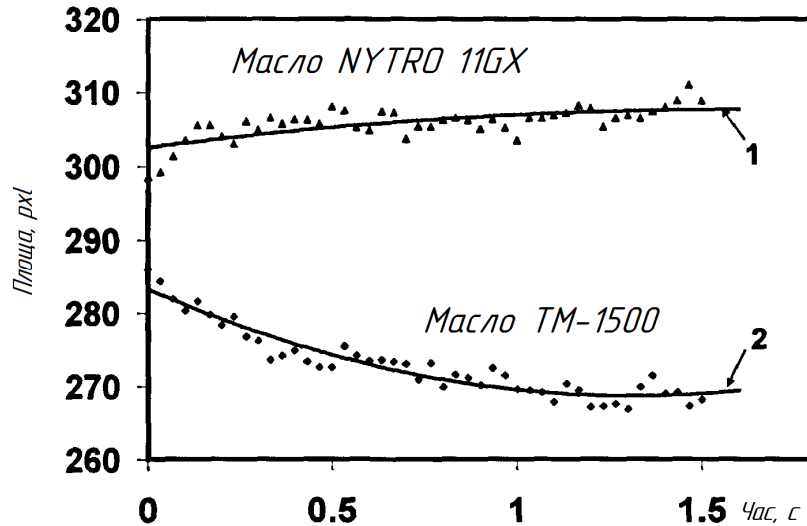
Впливає, що при $v_i > (p - d_f)v_d$ тренди тимчасових рядів будуть зростаючими, при $v_i < (p - d_f)v_d$ тренди будуть зменшувальними, а в разі $v_i \approx (p - d_f)v_d$ – періодичний, квазістаційний вигляд.

Зміна фрактальної розмірності газорозрядного свічення може змінити напрям тренда.

Вираз для ЕМП поблизу краплі рідини показало високу достовірність при аналізі експериментальних даних у вигляді часових рядів параметрів ГРВ зображень з урахуванням відомих фізичних характеристик досліджуваних рідин.

Запропонована математична модель показала високу кореляцію з експериментальними даними. Покажемо це на прикладі описаних вище експериментальних даних по дослідженню трансформаторних масел різних марок (рис.1). Трансформаторне масло Т-1500 має більше значення частоти дифузійних втрат (за рахунок сильного випаровування визначається великим вмістом домішок), по відношенню до частоти іонізації при експериментальному значенні зовнішнього

ЕМП, (крива 2) і має монотонно регресивний вигляд, на яку наводить математична модель. В той же час, для зарубіжного трансформаторного масла NYTRO 11GX частота іонізації перевищує значення частоти дифузійних втрат і частоти прилипання, що проявляється на монотонно зростаючій вигляді кривої 1, та перебуває в повній відповідності з запропонованою моделлю.

1 - для масла NYTRO 11GX та 2 - для масла Т-1500.

Рисунок 2. Експериментальні та відповідні аналітичні криві

Висновки

Розроблена фізико-математична модель електромагнітного поля поблизу газорозрядного свічення рідиннофазних об'єктів на базі уявлень фізики фрактальних кластерів. Отримана модель дає уявлення про поведінку детермінованих складових часових рядів параметрів ГРВ зображень рідиннофазних об'єктів і дозволяє описувати одержувані дані з допомогою нових параметрів, відповідних до подання різних видів досліджуваних систем, з урахуванням фрактальних властивостей, що лежать в основі процесу. Розвинена математична модель дозволяє інтерпретувати поведінку трендів параметрів ГРВ зображень трансформаторних масел з допомогою фізичних характеристик досліджуваних систем.

Список використаних джерел

1. Смирнов Б.М. Физика фрактальных кластеров / Б.М. Смирнов - М.: Наука, 1991. – 135 с.
2. Лахно В.Д. Кластеры в физике, химии, биологии / В.Д. Лахно - Москва-Ижевск.: НИЦ "Регулярная и хаотическая динамика", 2001, 256с.
3. Пайтген Х.О. Красота фракталов. Образы комплексных динамических систем / Х.О. Пайтген, П.Х.Рихтер. – Москва.: Мир. 1993 - 176 с.
4. Райзер Ю.П. Основы современной физики газоразрядных процессов / Ю.П. Райзер. - М., Наука, 1980 – 416 с.